

УДК 582.4/.9:625.77(477.72)

А.Ф. Рубцов¹, канд. с.-г. наук;
Н.О. Гавриленко², канд. біол. наук

ВИДОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ ІНТРОДУКОВАНИХ РОСЛИН НАСАДЖЕНЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ХЕРСОНЩИНИ

Проведені дослідження свідчать, що при озелененні курортних місць Херсонщини використано 118 видів, 25 форм деревних рослин з 37 родин, 74 родів. Серед них всього 16 видів та 10 форм Pinophyta. Не трапляються рослини з родів *Abies* Mill., *Larix* Mill., *Pseudotsuga* Carr., декоративні форми *Taxus* L., *Chamaecyparis* Spach, *Buxus* L., *Quercus* L., *Tilia* L., *Crataegus* L., *Spiraea* L., *Berberis* L., одинично трапляються декоративні форми *Thuja* L., *Juniperus* L. Інтродукційний потенціал курортної зони області не вичерпано.

Ключові слова: видове різноманіття, інтродуковані рослини

*A.F. Rubtsov, Ph. D.; N.O. Havrylenko, Ph. D. – The Falyz-Fein
Biosphere reserve "Askania Nova"*

The species diversity of the introduction planting for recreation in the Kherson region

It has been carried out the researches of the planting with trees and gardens of the Kherson region resort's towns; and it has determined: 118 species, 25 forms of the woody plants of the 37 genus and 74 families were used. Among them 16 species and 10 forms of Pinophyta. It is not represent *Abies* Mill., *Larix* Mill., *Pseudotsuga* Carr., decorative forms of *Taxus* L., *Chamaecyparis* Spach, *Buxus* L., *Quercus* L., *Tilia* L., *Crataegus* L., *Spiraea* L., *Berberis* L., and it is single plant of decorative forms of *Thuja* L., *Juniperus* L. We can make the conclusion: it is not exhausted all introduction's resources of the region's recreation zone.

Keywords: species diversity, introduction planting.

Більшість населення нашої країни мешкає в урбанізованому середовищі, тому питання повноцінного відпочинку людей дуже актуальне. Надзвичайно важливе значення для його вирішення мають рекреаційні об'єкти, особливо курортні місця. Останні, крім наявності сприятливих кліматичних показників та лікувальних ресурсів, повинні передбачати умови підвищеної комфортності перебування, які досягаються, зокрема, засобами озеленення.

На півдні України особливістю таких установ є те, що розміщуються вони в аридному природно-кліматичному регіоні, за відсутності природної деревної рослинності, отже, потреба в штучних зелених насадженнях тут велика, а, значить, постає проблема підбору рослин для них.

Особливості озеленення узбережжя Азовського моря почали вивчатися наприкінці 70-х – на початку 80-х років минулого століття [1-3]. Аналогічні дослідження окремих рекреаційних закладів Чорноморського узбережжя Херсонщини відносяться до кінця 90-х років [4]. Тобто, цілісного уявлення про зелені насадження курортних зон, розташованих на Азовському та Чорноморському узбережжі в межах області, немає.

Об'єктами нашого дослідження були культурні насадження міст Генічеська та Скадовська та їх відпочинкових комплексів. Сучасний стан цих насаджень ми визначали під час інвентаризацій у 1997-98 рр. Видовий склад інтродукованої флори та поширення окремих видів відображені в таблиці.

¹ Провідний науковий співробітник, Біосферний заповідник "Асканія-Нова" ім. Ф.Е. Фальц-Фейна

² Завідувач лабораторії дендрологічного парку

Табл. Таксономічний склад деревних рослин насаджень рекреаційного призначення

Таксони	К-сть, шт.	Таксаційні показники		Місце зростання
		діаметр, см	висота, м	
1	2	3	4	5
A. Pinophyta				
<i>Cedrus atlantica</i> Manetti	3	9-17	4-7	сmt. Чаплинка
<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> Parl.	10		2,0-3,0	Енергія
<i>Cupressus arizonica</i> Greene	3		4,2-4,4	—"
<i>Cupressus macnabiana</i> Murr.	4		3.1-3.8	сmt. Чаплинка
<i>Juniperus sabina</i> L.	багато		0,5	Енергія, Таврія та ін.
<i>Juniperus sabina</i> 'Tamariscifolia'	12		до 0,8	Таврія, Енергія
<i>Juniperus sabina</i> 'Variegata'	—"		0,5	м. Скадовськ, Таврія
<i>Juniperus communis</i> L. 'Hibernica'	5		3-4	Енергія, Таврія, м. Скадовськ
<i>Juniperus virginiana</i> L.	багато	3-18	2-6	Бригантина, Приморський, сmt. Чаплинка, м. Скадовськ
<i>Picea glauca</i> (Moench) Voss.	багато	8-15	7-9	—"
<i>Picea glauca</i> 'Conica'	8		0,5-0,7	сmt. Чаплинка
<i>Picea abies</i> (L.) Karst.	—"	2-19	2,5-10	—"
<i>Picea pungens</i> Engelm.	багато	5-13	2-10	Всюди
<i>Picea pungens</i> 'Argentea'	—"	12-24	4-10	сmt. Чаплинка
<i>Picea pungens</i> 'Glaucua'	—"	4-24	0,5-8	Всюди
<i>Pinus montana</i> Mill.	13	1-1,5	1,3-1,8	Енергія
<i>Pinus pallasiana</i> D. Don.	багато	8-35	2-10	Всюди
<i>Pinus sylvestris</i> L.	32	6-8	2-4,5	Таврія, Енергія, Сокіл
<i>Platycladus orientalis</i> (L.) Franco	багато	3-22	3-8	Лазурне, м. Генічеськ, Приморський
<i>Sequoiadendron giganteum</i> (Lindl.) Buchholz	4	9-15	4-7	сmt. Чаплинка
<i>Taxus baccata</i> L.	15		1-3	Енергія, Таврія, сmt. Чаплинка
<i>Thuja occidentalis</i> L.	багато	3-17	2-5	Бригантина, м. Скадовськ, м. Генічеськ
<i>Thuja occidentalis</i> 'Compacta'	4		3-4	сmt. Чаплинка
<i>Thuja occidentalis</i> 'Ellwangeriana'	8		2-4	Енергія
<i>Thuja occidentalis</i> 'Fastigiata'	7		1,5-4,0	сmt. Чаплинка, Таврія
<i>Thuja occidentalis</i> 'Lutea'	9		3-4	Енергія
Всього 16 видів, 10 форм				
B. Magnoliophyta				
<i>Acer ginnala</i> Maxim.	5		1,3-1,5	Енергія
<i>Acer negundo</i> L.	багато	3-42	4-10	м. Генічеськ, сmt. Чаплинка, м. Скадовськ
<i>Acer platanoides</i> L.	—"	3-28	2-11	—"
<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	3	3-6	4-5	м. Генічеськ, Слава
<i>Acer saccharinum</i> L.	8	5-19	4-11	Енергія, Таврія
<i>Acer tataricum</i> L.	3		1,5-1,8	Слава
<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	багато	3-35	2-13	Всюди
<i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swingle	3			м. Генічеськ, сmt. Чаплинка, Таврія, Енергія

1	2	3	4	5
<i>Albizzia julibrission</i> Durazz.	1	4,0	3,0	Таврія
<i>Amorpha fruticosa</i> L.	15		1,5-2,0	Енергія, Бригантина
<i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.	багато	7-20	5-8	Всюди
<i>Berberis vulgaris</i> L.	5	-	1,8-2,0	Слава, Енергія, Бригантина
<i>Berberis vulgaris</i> 'Atropurpurea'	3	-	1,3-1,5	Енергія
<i>Betula borysthena</i> Klok.	багато	6-24	4-10	Лазурне, Таврія
<i>Betula pendula</i> Roth.	—"	6-43	4-15	смт. Чаплинка, Приморський, Енергія, Бригантина, м. Генічеськ
<i>Buxus sempervirens</i> L.	15		0,8-1,5	Приморський, Енергія
<i>Campsis radicans</i> (L.) Seem.	15		2-3	Бригантина
<i>Catalpa bignonioides</i> Walt.	1	4,0	2,0	Генічеськ
<i>Catalpa speciosa</i> Ward.	5	6-24	5-9	Генічеськ, Енергія
<i>Celtis occidentalis</i> L.	5	17-28	9-14	м. Скадовськ
<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench.	—"	3-28	2,5-9,0	Всюди
<i>Cerasus tomentosa</i> (Thunb.) Wall.	11		0,5-1,0	Таврія
<i>Cerasus vulgaris</i> Mill.	багато	5-25	5-8	Щасливцеве, Таврія
<i>Cercis canadensis</i> L.	5	5-8	1,3-2,0	м. Скадовськ, Таврія
<i>Cercis siliquastrum</i> L.	3	3-7	1,5-2,5	м. Генічеськ, Таврія
<i>Chaenomeles japonica</i> (Thunb.) Lindl.	—"		1,2-1,5	смт. Чаплинка
<i>Cornus mas</i> L.	—"	6-8	4-5	Таврія
<i>Corylus avellana</i> L.	7		2,5-2,7	м. Скадовськ, Слава
<i>Cotinus coggigria</i> Scop.	4		1-2	Слава
<i>Cotoneaster lucidus</i> Schlecht.	багато		0,5- 1,2	Енергія
<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	4	1-3	0,5-4,0	Бригантина, Енергія
<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	багато	12-20	3-5	Бригантина
<i>Chamaecytisus austriacus</i> (L.) Link	9		0,5-0,6	Енергія
<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	—"		3,0-4,5	Всюди
<i>Forsythia europaea</i> Deg. et Bald.	12		2,0-2,2	м. Генічеськ, Енергія
<i>Forsythia suspensa</i> (Thunb.) Vahl.	5		1,8-2,0	Бригантина
<i>Fraxinus americana</i> L.	2	2-4	0,6-0,9	—"
<i>Fraxinus excelsior</i> L.	багато	2-45	1-13	Всюди
<i>Fraxinus excelsior</i> 'Aurea'	1	8	4,5	—"
<i>Fraxinus excelsior</i> 'Monophylla'	1	9	5	Енергія
<i>Fraxinus excelsior</i> 'Pendula'	1	10	4,5	Таврія
<i>Fraxinus lanceolata</i> Borkh.	5	9-24	5-10	м. Генічеськ, м. Скадовськ
<i>Fraxinus pennsylvanica</i> Marsh.	3	10-16	3-6	м. Генічеськ
<i>Gleditsia triacanthos</i> L.	багато	8-43	4-13	м. Генічеськ, Таврія, м. Скадовськ
<i>Gleditsia triacanthos</i> 'Inermis'	—"	8-22	4-10	м. Генічеськ
<i>Gymnocladus dioica</i> (L.) C. Koch.	15	2-5	2-3	м. Генічеськ, Таврія
<i>Hippophae rhamnoides</i> L.	пооди-ночі		1,5-3,0	Таврія
<i>Juglans nigra</i> L.	3	20-25	4-7	смт. Чаплинка
<i>Juglans regia</i> L.	багато	5-32	2-11	Всюди
<i>Lavandula angustifolia</i> Mill.	3		0,3	Енергія
<i>Ligustrum vulgare</i> L.	багато		1,5-2,0	Всюди

1	2	3	4	5
<i>Lonicera caprifolium</i> L.	5		1,8-2,0	м. Генічеськ
<i>Lonicera tatarica</i> L.	7		2,5-3,0	—"
<i>Mahonia aquifolium</i> (Pursh.) Nutt.	багато		0,8-1,3	—"
<i>Malus domestica</i> Borkh.	багато	5-24	2,2-6,5	Всюди
<i>Malus niedzwedzkiana</i> Dieck	5	2-4	2,8-3,5	м. Генічеськ, Енергія
<i>Morus alba</i> L.	багато	6-85	2-13	Всюди
<i>Morus alba</i> 'Pendula'	13	9-20	1-5	м. Генічеськ, Енергія, Приморський
<i>Padus mahaleb</i> (L.) Borkh.	3	6-12	3-5	м. Генічеськ
<i>Padus avium</i> Mill.	5	4-13	2,5-7,0	Таврія
<i>Padus serotina</i> (Ehrh.) Agargh.	13	2-7	1,0-6,5	м. Генічеськ, Енергія, Лазурне
<i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planch.	7		3-5	Таврія
<i>Persica vulgaris</i> Mill.	5	6-11	2-3	Енергія
<i>Philadelphus coronarius</i> L.	9		2-3	Щасливцеве
<i>Physocarpus opulifolius</i> (L.) Maxim.	5		2,0-2,5	м. Генічеськ
<i>Platanus acerifolia</i> Willd.	9	11-23	5,5-18	м. Генічеськ, Таврія, Щасливцеве
<i>Populus alba</i> L.	4	5-28	13-19	м. Генічеськ, смт. Чаплинка
<i>Populus bolleana</i> Lauche	багато	16-52	8-27	Всюди
<i>Populus deltoides</i> Marsh.	—"	18-100	7-25	м. Скадовськ, Таврія
<i>Populus pyramidalis</i> Rozier.	—"	15-75	6-26	Всюди
<i>Populus simonii</i> Carr. 'Fastigiata'	7	8-39	6-15	Арабатська Стрілка
<i>Prunus divaricata</i> Ledeb.	багато	5-40	6-15	Всюди
<i>Prunus divaricata</i> Ledeb. 'Atropurpurea'	18	6-19	5-8	Таврія, м. Генічеськ, смт. Чаплинка
<i>Prunus domestica</i> L.	багато	3-20	2-8	Всюди
<i>Pyrus communis</i> L.	—"	6-18	4-11	—"
<i>Quercus borealis</i> Michx.	1	14	6	Енергія
<i>Quercus iberica</i> Stev.	1	10	3	—"
<i>Quercus robur</i> L.	9	7-43	6-12	м. Генічеськ, смт. Чаплинка, Енергія, Таврія
<i>Rhamnus cathartica</i> L.	1	6	6	Таврія
<i>Rhodotypus kerrioides</i> Sieb.	9		0,5	м. Скадовськ, Слава
<i>Ribes aureum</i> Pursh	5		1,8-2,0	м. Генічеськ
<i>Ribes nigrum</i> L.	багато		до 1,2	Всюди
<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	багато	5-60	4-19	—"
<i>Robinia pseudoacacia</i> 'Umbra-culifera'	—"	8-40	3-7	—"
<i>Rosa canina</i> L.	—"		1,5-2,0	—"
<i>Rosa hybrida</i> hort. (25 сортів)	багато		0,5-1,0	—"
<i>Rubus caesius</i> L.	15		2-3	Енергія
<i>Salix alba</i> L. 'Vitellina pendula'	багато	1-60	2-20	Всюди
<i>Salix matsudana</i> Koidz. 'Tortuosa'	2	43,40	9,10	Енергія
<i>Salix pentandra</i> L.	3	10-15	3-5	Бригантина
<i>Sambucus nigra</i> L.	5		1,5-2,0	—"

1	2	3	4	5
<i>Sophora japonica</i> L.	15	8-27	5-10	сmt. Чаплинка, Таврія, Приморський
<i>Sophora japonica</i> 'Pendula'	5	3-11	1,8-2,5	—"
<i>Sorbus aria</i> (L.) Crantz.	15	3-8	2,5-2,8	Енергія
<i>Sorbus aria</i> 'Lutescens'	3	5-8	4-5	Слава, Таврія
<i>Sorbus aucuparia</i> L.	18	6-22	3-8	м. Генічеськ, сmt. Чаплинка, Таврія, Енергія
<i>Sorbus aucuparia</i> 'Pendula'	5	3-7	1,5-2,0	—"
<i>Sorbus intermedia</i> (Ehrh.) Pers.	3	2-4	1,8-2,5	Енергія
<i>Spartium junceum</i> L.	3		0,7	Таврія
<i>Spiraea vanhouttei</i> Zab.	17		1,5-2,0	м. Генічеськ, Приморський
<i>Swida alba</i> (L.) Opiz	багато		1,3-1,4	Енергія (живопліт)
<i>Swida sanguinea</i> (L.) Opiz	—"		1,5-1,8	м. Генічеськ
<i>Symphoricarpos albus</i> L.	7		1,1-1,6	Енергія
<i>Syringa josikaea</i> Jacq.	3	2-5	1,6-2,7	Сокіл
<i>Syringa persica</i> L.	5		3-4	м. Скадовськ
<i>Syringa vulgaris</i> L.	багато		3-4	Всюди
<i>Tamarix ramosissima</i> Ledeb.	3	3-12	3-4	Бригантина, Таврія
<i>Tilia cordata</i> Mill.	багато	4-19	1,5-8,0	м. Генічеськ, сmt. Чаплинка
<i>Tilia europaea</i> L. 'Laciniata'	1	12	6	Енергія
<i>Tilia platyphyllos</i> Scop.	—"	9-17	6-9	Енергія, сmt. Чаплинка
<i>Ulmus laevis</i> Pall.	багато	14-100	5-17	м. Генічеськ, Щасливцеве, м. Скадовськ, Таврія
<i>Ulmus carpiniifolia</i> Rupp. ex Suckow	7	29-40	7-10	м. Генічеськ
<i>Ulmus pumila</i> L.	15	12-40	4-10	Бригантина, Приморський, м. Генічеськ
<i>Viburnum opulus</i> L.	13		1,8-2,0	—"
<i>Viburnum opulus</i> 'Roseum'	8		1,8-2,0	Енергія, Слава, Таврія
<i>Vitis amurensis</i> Rupr.	5		2-3	Бригантина
<i>Vitis vinifera</i> L.	5		3,5-4,0	м. Генічеськ
Всього: 102 види та 15 форм				
Разом: 118 видів та 25 форм				

Примітки: сmt. – селище міського типу; Енергія, Сокіл – пансіонат; Таврія, Бригантина, Лазурне – база відпочинку; Приморський, Слава, Щасливцеве – дитячий табір.

Він налічує 118 видів та 25 форм: 16 видів та 10 форм голонасінних, 102 види та 15 форм покритонасінних деревних рослин з 37 родин, 74 родів. Найбільш поширеними, що зростають у всіх оглянутих насадженнях, є лише 15 видів дерев (в т.ч. 3 хвойних – *Picea pungens*, Р. р. 'Glauca', *Pinus pallasiana*) та 4 види чагарників (1 – хвойний, *Juniperus sabina*). У жодному місці не трапляються рослини з родів *Abies* Mill., *Larix* Mill., *Pseudotsuga* Carr., декоративні форми *Taxus* L., *Chamaecyparis* Spach, *Buxus* L., *Quercus* L., *Tilia* L., *Crataegus* L., *Spiraea* L., *Berberis* L., мало форм *Thuja*, *Juniperus* та інших, які давно рекомендовані для озеленення регіону.

Ми розробили асортимент деревних рослин для озеленення півдня степової зони України [5], до якого увійшло 412 таксонів, в тому числі 158 видів та форм масового асортименту та 254 – додатково (обмеженого). Використання рекомендованих рослин збагатить склад зелених насаджень та

оптимізує їх фітоценотичну структуру. У дендрологічному парку "Асканія-Нова" вирощується посадковий матеріал низки перспективних для впровадження декоративних форм та малопоширених видів рослин.

Література

1. Рубцов А.Ф., Бурда Р.И., Жуков Б.М. К вопросу рационального использования морской террасы северного побережья Азовского моря// Охрана природы и рациональное использование природных ресурсов юга Украины. – Симферополь: Симферопольский ун-тет, 1977. – С. 139-140.
2. Гречушкин В.С., Рубцов А.Ф., Анацкий П.С., Кондратюк Е.Н. Рекомендации по озеленению засоленных почв рекреационной зоны побережья Азовского моря. – Донецк: ДБС АН УССР, 1983. – 28 с.
3. Рубцов А.Ф. Деревья и кустарники рекреационной зоны Азовского побережья УССР// Бюл. Главн. ботан. сада. – 1980, вып. 115. – С. 70-75.
4. Деревянко Н.В. Парки та дендропарки Херсонської області як цінні об'єкти культурної дендрофлори та їх охорона// Заповідна справа: стан, проблеми, перспективи. – Херсон, 1999. – С. 50-53.
5. Рубцов А.Ф., Гавриленко Н.О. Ассортимент дерев та чагарників для озеленення південного степу України// Вісті Біосферного заповідника "Асканія-Нова". – 2002, т. 4. – С. 63-81.

УДК 630*907.12(477)

Ст. наук. співроб. П.Т. Ященко¹;
доц. М.В. Чернявський²; доц. Я.В. Генік²;
проф. П.А Шмідт³; магістр Т. Глазер³

ФІТОРІЗНОМАНІТНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ПРИРОДООХОРОННОЇ ЗНАЧИМОСТІ І ТРАНСФОРМОВАНOSTІ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ

Для характеристики трансформованості та природоохоронної значимості лісових насаджень верхів'я басейну Дністра застосовано балоу оцінку фіторізноманіття пробних площ на видовому рівні. Відображено результати оцінки, показано варіабельність показника фіторізноманітності для різних субформацій.

Ключові слова: фіторізноманіття, субформація.

*P.T. Jashchenko¹; doc. M.V. Chernjavski²; doc. Y.V. Henyk²;
prof. P.A. Schmidt³; mgr. T. Glaser³*

A Fitodiversity as a Sign of the Naturprotect Importance and Transformation of the Forests Community's

The ball appraisal a fitodiversity on the species level to the forest sample area for characterize a nature conservation importance the forest stands and transformation forest in the Upper Dnister basin are ampoiment. The results appraisal are reflected, the variability of the fitodiversity index for the variously subformation of the vegetation are significant.

Keywords: fitodiversity, subformation.

Під кінець XX століття у проблемі охорони рослинного покриву набуло актуальності збереження біологічного різноманіття, причому першопочатковий інтерес до інвентаризації рідкісних видів з часом змінився інтенсивним вивченням різноманітності рослинних угруповань та екосистем загалом.

¹ Інститут екології Карпат НАН України (Institute of ecology of the Carpathians NAS of Ukraine)

² Національний лісотехнічний університет України (National University of Forestry and Wood Technology of Ukraine)

³ Технічний університет Дрездена, м. Тарандт (Technical university of Drezden, t. Tharandt)